

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

הג

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה נד נה

ושעריך לאבני אקדח וקר גבולך לאבני חפץ : (יג) וכל בניך
למורי יהוה ורב שלום בניך : (יד) בצדקה תבונני רחמי מעשק
פילא תיראי וממחטה פילא תמרב אליך : (טו) הן גור יגור אפס
מאותי מי גר אהך עליך יפול : (טז) הן חנה קרי אנכי בראתי חרש
נפח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית
לחבל : (יז) כל כלי יוצר עליך לא יצלח קמץ בוזק וקר לישון
תקום אהך למשפט תרשיעי זאת נהלת עבדי יהוה וצדקתם
מאתי נאם יהוה :

נה : (א) הוי כל צמא לכו למים ואשר אין רזו פסח לכו שברו
ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב : (ב) למה
חשקלו

ר ש י

חפץ לאבני חפץ : (יד) רחמי מעשק • כמו (לעיל נ"ג) התנערי מעשר
רחמי מן העושקים אותך (רחמי מעשק תרחק לעשוק בני אדם כדרך שעושים
רשעים שאוספי' ממון מגזל חבל אדם לא תנטרכו לגזול כי לא תיראו מדלות ועניות
וממחטה כי לא תבא ולא תקרצ עליך חרבנאל : (טז) בנדקה שתעשה תהיה נכונה
בגאולת עולם ותהיה רחוקה מעשק בני אדם • כי לא תיראי חפילו פחד ויראה
לא יהיה לך מהם ותהיה רחוקה מנחיתתם שלא תקרצ עליך חיל"ה שלוחה) :
(טו) הן גור יגור אפס מאותי • הן ירא יירא ויגור מגזרת רעות אותן שאין אני
עמו הוא עשו : מי גר אהך • מי אשר נאסף עליך למלחמה או מי גר מי שנתגרה
בך • ורבותינו פירשוהו בגרים לומר שאין מקבלין גרים לימות משיחנו והף
בפשוטו של מקרא יתכן מי שנעשו גרים אהך בעניותך עליך יפול בעשירותך כמו
על פני כל אחיו נפל (ראשית כ"ה) : (טז) הנה אנכי • אשר בראתי חרש
המתקן כלי ואני אשר בראתי משחית המתכלו כלומר אני הוא שגריתי בך את
האויב אני הוא שהקנתי לו פורענות : ומוציא כלי למעשהו • לצורך גמרו
כל צורכו : (יז) כל כלי יוצר עליך • כל כלי זיין אשר ילטשוהו ויחדדוהו בשבילך
להלחם בך : וזר לשון חרבות צורים (יחושע ה') אף תשוב צור חרבו
(תלים פ"ט) :

נה : (א) הוי כל צמא • הוי זה לשון קריאה חיומן וקיבתן הוא ויש הרבה
במקרא (זכריה ב') הוי הוי ונוסו מארץ נפון : לכו למים • לתורם :
שברו לשון לשבור בר (ראשית מ"ג) : יין וחלב • לקח טוב מין וחלב : (ב) למה
חשקלו

עדלען שטיינען דיר • (יג) אַללע דיינע קינדער זאללען דעם עוויגען לעהרלינגע ,
 אונד דיוער קינדער גליק גראַם זיין • (יד) דורך טוגענד בעשטעהסט דוא —
 פֿערנע זייא דיר יעדער רויב — דוא האַסט ניכטס צו פֿירכטען , פֿערנע יעדע
 אונטערדריקונג — דיר נאַהט זיך קיינע • (טו) ווער ווילל זיך צוזאַממען ראַטטען ,
 אָהנע מיינען בעפֿעהל ? — ווער זיך ווידער דיך ראַטטעט , אונטערליגט דיר •
 (טז) זיהע ! איך שוף דען וואַפֿפֿענשמיד , איהן , דעה צו גלוטה דיא פֿלאַטמע
 בלעזט , אום פֿערדערבליך ווערקצייג צו פֿערטיגען ; איך שוף יעדע פֿעהרעהע •
 דענדע קראַפֿט • — (יז) אַבער ווערקצייג , ווידער דיך געפֿערטיגעט , געדיי •
 אעט ניכט ; יעדע צונגע , געוועצט ווידער דיך , פֿערדאַמסט דוא אים גע •
 ריכט • דיס איזט ערבטהייל דער גאַטטעסדיהנער , איהר טוגענדל אָהן פֿאַן
 מיר , שפּריכט דער עוויגע •

גה (א) וואָהלאַן ! איהר דורסטיגען , נעהרט אייך דעם וואַססער ! איהר
 געלדאַרמען , קאַמט , ערווערבט אונד געניסעט ! יא , קאַמט , ער •
 חערבט אָהנע געלד אונד אָהנע פּריין — וויין אונד מילך ! (ב) וואַרום געכט
 איהר

כ א ו ר

אין חכמה • (בן עזרא) • (יג) למודי ה' • כמותלמיד , והנה המלה תואר השם •
 (הכ"ל) • וראה למעלה מזה (ח' ט"ז) • ורב וגו' • וסני יהי שלם בנך • (הכשדי) •
 שְׁלוֹם • דבוק למלת בנך , ובדמיון שלם • (יד) בצדקה הכונני • בזכות
 תמקין • (הכ"ל) • ומלת חכונני היא מבנין התפעל , והת"ו מזולעת בדג"ש •
 רחקי מעושק • מהיי רחוקה מעושק בני אדם • (מדברי רד"ק) • כי לא וכו' • אפילו פחד
 ויראה לא יהיה לך מהם , ותהיה רחוקה ממשיתם , שלא תקרב אליך , והענין כפול במלות
 שונות • (הכ"ל) • (טו) הן גור יגור • פירושו כתרומו , ענין אסיפה , כמו (תהלות כ"ט
 ד') יגורו עלי עוים • אפס מאותו • לא במצותי • (מדברי הכ"ל) • עלוך יפול • כלומר ,
 אותן , אשר יגורו אִתְּךָ , יפלו תחתך • ויש אומרים , שגלות מי מושך אחר עמו , ושיעורו מי
 גר אִתְּךָ , מי עלוך יפול , כמו (ראשית כ"ה י"ח) על פני כל אחיו נפל , שהוא גם כן כלשון
 גר , והוא דרך שאלה • (החכם המבאר בהפטרות) • (טז) הנה אנכי וגו' • שיעורו , כמו
 שכתב רש"י ורד"ק , כיון שאני עשיתי העושה , זאתי נראתי המשית לחבל , כן בידו להגין
 עליך , לבגלתי תאונה אליך ככרע • (הכ"ל) • פחם • לדעת הכשדי הוא הכלי הנקרא
 (בלאזעבאלג) • כל"א , ואליו נלוה רד"ק ז"ל והחכם המתרגם אשכנזית בהפטרות ויקרא
 (למעלה מזה מ"ד י"ב) , אבל רש"י ז"ל באר שם המלה הזאת (קרנן) בלע"ז (כריך להיות
 (שארבאן) , וכל"א (קאהלע) , וכן מתורגם פה אשכנזית • ומוציא וכו' • למה שהוא
 רונה לעשות , חן או חרב , או חנית או רומח • (רד"ק) • (יז) כל כלי וגו' • כל זין ,
 דיתקן עלך , ירושלים , לא יכלה , וכל לישן , דיקוס עמך לדינא , תחייבנייה • (הכשדי) •
 ויצר • ענין יצירה ותיקון , משרש יצר ומבנין שלא נוכר שם פועלו מהטעם • וצדקתם •
 שבר כשרון מעשיהם •

גה (א) כל צמא וכו' • כל דגבי לטיף , ייתי ויילף • (הכ"ל) • לבו למים וגו' • כינוי
 על התורה , ועל מצות ה' , ואמר למה תשקלו בלוא לחם , כיונתו על עבודת אלהים אחרים ,
 אשר המה לא אלהים , כדמיון לא לחם • (המבאר בהפטרות) • שברו ואכלו • הטעם על
 החכמה , כטעם אכול את המנילה הזאת (יחזקאל ג' ח') , כי החכמה לנשמה כמאכל לגוף •
 (בן עזרא) • ולכו שברו וכו' • אמו שמו ואליפו , לא כדמיון ולא כדמיון , אולפן דעכ מחמד
 ומחלב

תרגום אשכנזי

איהר אייער וילכער פֿיר אונבראָר * , איירע אַרבייט פֿיר אונזערע ענדעס
היז ? — אַ האַרבעט , האַרבעט דאָך אויף מיך , געניסעט דעם גוטען ! דו
זעלע לאַבע זיך און וואָללוסט . (ג) נייגט דאָך אייער אָהר , אונד קאַממט צו
מיר ! געהאַרבעט , אונד אייער גייסט ווירד זיך ערקוויקען . איך מאַכע מיט אויך
אינגען עוויגען בונד , אויף טרייע הולדפֿער וויכרונגען , דעם דורך צו געזאַגט .
(ד) זעהט ! דען פֿעלקערן איין גראַסער צייגע , איזט ער בערופֿען , ער בלייבט
איהנען פֿירסט אונד געביטער . (ה) פֿירוואַהר ! איין דיר אונבעקאַנטעס פֿאַלק
ווירסט דוּא העררופֿען , נאַציאָגען , דוּא דייך ניכט קעננען , איילען צו דיר היז
אום דעם עוויגען , דיינעם גאַטטעס , וויללען , דעם הייליגען ישראל'ס וויללען ,
דער דייך פֿערהעררליכעט * — (ו) זוכט דען עוויגען , וויל ער צו פֿינדען ,
רופֿט איהן און , וויל ער נאָהע איזט . (ז) דער גאַטטלאָזע לאַסע וויגען וועג ,
דער זינדענפֿאַללע מאַן וויגע ענטווירפֿע ; קעהרע ווירער צום עוויגען , ער ער
באַרמעט

ב א ו ר

ומחלבי (הכשדי) * (ג) ואכרחת לכס וגו' . ברית עולם , שלא תמוט , ככרית ומסד ,
שכרתי עם דוד , וכתוב (תהלות פֿט כ"ט) לעולם אשומר לו חסדי , ויתכן היות חסדי דוד
רמוז על השמים , שהיא ממעפתו , כאשר נקרא הנביא ישראל , וכאילו הוא , כי חסדי דוד
נאמנים הם , והעד על זה , הפסוק הבא אחריו * (ז' עורא) . (ד) הן ער וכו' . וזה
המשיח , ולמ"ד לאומים ארשא ויתכן היות הטעם , כי המשיח לעד , כי חין מלך אחר נביד
על העולם . (הנ"ל) . נגיד וגו' * מלך ושלט על כל מלכותא . (הכשדי) * (ה) הן גוי
לא וכו' . גוי לא היית יודעו , תקרא , שיבוא אליך , כטעם לעבדי קראתי (איוב י"ט ט"ז) .
(ראב"ע) * אליך ירוצו * והנה התברר מה שפירשתי . (הנ"ל) . פארך . מלה זרה
בדקדוק , כי חין כוונה בפעלים השלמים , רק נכחיס , כמו (למעלה מה י"ד למ"ד י"ט)
כשמעו ענך * (הנ"ל) . (ו) דרשו ה' וגו' * לפי דעתי , כי זאת הפרשה תוכחה על
אנשי דורו * , והשעם , אחר שדעו , שתנאלו מנבל , וגם מכל הגוים פעם שנית , דרו
השם . וטעם בהמנאו , לדורשים , כי ידעו , שהשם נמנא בכל מקום ובכל עת , והגם
הטעם , קודם חיתום הנזירות , וכן טעם בהיותו קרוב , רמוז לשכינה שהיא במקדש . (הנ"ל) .
בהמצאו * קודם גזר דין , בעוד שהיא אומר לכס , דרשוני * (רש"י) . וכן אמר הרשב"ע
" קודם חיתום הנזירות " , והריק"ס אמר " בענין שימנא לכס , וכן בהיותו קרוב , בענין
שיהיה קרוב , וזו היא דרושה בכל לב " . והנכון , שטעמו , בעבור המנאו , כלומר בהיות
זוה דרכו , להיות קרוב לכל קוראיו באמת ובכל תמים , לא כמו שאמרו חושנים , להתיאש מן
התשובה , שלא יקבל אחכס , כי כן דרך האדם , להקטם ממי אשר חטא לו , אבל לא
כמאסותיכם וגו' . (המנאל בהפטרות) * (ז) יעזב רשע וכו' * נמנעה ונפה , וכן
יעזב

* דיוע צוואממענועצונג איזט אים דייטשען אינגעוועהנליך , דאך דאָבע
איך זיא געוואָגט , ווייל קיין אַנדערעס וואָרט דען בעגריף זאָ קורץ אונד זאָ
דייטליך אויסדריקט . מענדעלס זאָהן איבערזעצט לאַ — עם
(שורה האוינו) עבענפֿאַללס אויף דווע אַרט : אונפֿאַלק . אויסער
דווער אויטאָריטעט , איזט זיא אויך ניכט שפראַכווירדיג , דאָ דוּא פֿאַר
טיקעל און פֿעדניינענדע קראַפֿט האָט , אונד אייגענטליך דוּא אַבוועזענהייט
דעסיעניגען בעגריפֿעס בעצייכנעט , וועלכען דאָ וואָרט , מיט וועלכעס זיא
צוואַממענזעצט איזט , אויסדריקט * (זיהע אַדעלונג) .
אַנסערקונג דעם העררן פֿירדלענדער .

חֲשַׁקְלוֹ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶם בְּלוֹא לְשַׁבְּעָה שְׁמַעוּ שְׁמַעוּ אֵלַי
 וְאַבְלֹר־טוֹב וְהִתְעַנֵּג בְּדִשָּׁן נַפְשְׁכֶם : (ג) הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי
 שְׁמַעוּ וְחַחֵי נַפְשְׁכֶם וְאַכְרַהֶהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסָדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים :
 (ד) הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּחִיו נְגִיד וּמִצִּוְהָ לְאֻמִּים : (ה) הֵן גּוֹי לֹא־
 תִּדְעֵה הִקְרָא וְגוֹי לֹא־יִדְעוּהָ אֵלֶיהָ יְרוּצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיהָ וְיִקְדּוּשׁ
 יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ : (ו) דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמְצָאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיוֹתוֹ קְרוֹב :
 (ז) יַעֲזוֹב רָשָׁע דְרָכָו וְאִישׁ אֶזְרוֹן מֵחֵשְׁבֹתָיו וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ

ואל

ר ש י

חשקלו כסף • למה לכם לשקול כסף לאויביכם בלא לחם : (ג) חסדי דוד •
 שאגמול לדוד חסדיו : (ד) עד לאומים • שר וגדול עליהם ומוכיח ומעיד
 דרכיהם על פניהם : (ה) הן גוי לא תדע תקרא • לשמועך אם אי השמעו
 לכם ה' הנקרא עליך : (ו) בהמצאו • קודם גזר דין בעוד שהוא חומר לכם
 דרשוני

מכלל יופי

על הרי ישראל תפול והם פעלים עומדים : אפם , בל במקום בלתי כלומר לא כמותי שלא
 כוונתם להרע לך : (טז) הן , כן כתוב וקרי הנה והענין אחד : (יז) יצר , ענינו
 יופעל כמו שפירשנו ובמקנות יציהו ושפיהו יצר ופירושו יצר היוצר והוא מניין שלא נזכר פעלו
 מההוסף ואם לא נמצא : לא יפלה , פירושו לא יפלה לבעליו ולא יזיק לך : הרשיעי , כמו
 והרשיעו את הרשע ענין הקיוב בדון :

נה (א) הוי , לשון קריאה וכן הוי פיון המלט : שברו , קינה השבר יקרא שובר : ויין וחלב ,
 חמר אכילה עליהם כי הם מאכל ומסקה לגוף : (ב) למה וגומר , פירש ראב"ע שיגעו
 עמם בחכמות ככריות שלא יועילו , ויפה פירש וזהו בלא לשבעה וגם הם לא יקראו לחם
 כי לא יועילו לגוף ולכפש : ואכלו טוב , זה התורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וגומר
 ותמענן בדשן נפשכם לעולם הבא וכן ותחי נפשכם כי כמו שהדבר שהוא שמן ודשן הוא תענוג
 הגוף כן התורה והחכמה הוא תענוג הנשמה וחייה : לשבעה , הלמ"ד מורה על העכס עמנו
 כמו מלת את ויספיק הענין זולתה : (ג) הנאמנים , הקיימים כמו במקום כאמן :
 (ד) עד לאומים , מזהיר ולפי שהמזהיר באדם מזהיר בפני עדים כפי שלא יכחיש בו אחר כן
 נאמר בלשון עדות כמתעדותי בכס היום העד העיד בנו האים לאמר והועד בבעליו ואף על פי
 שאלה יהדומים להם ענין התראה לשון עדות הם גם כן כי המתרה מתפה בפני עדים כדי שלא
 יכחיש בו המתרה וכן אמר העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ כאלו בפניהם אני מתרה
 בכס שיהיו עדים ביני ובניכם ועל המשיח אמר שיהיה מזהיר בעם ומוכיחם : לאומים ,
 צו"ע עם הדג"ש : נגיד ומורה , בנר"י שלא כמנהג : (ו) דהשו ה' בהמצאו , הנכונ
 בפירושו מה שפירש הרמב"ם דרשוהו בענין אימצא לכם : בהיותו קרוב , בענין שיהיה קרוב
 וזו היא דרושה בכל לב כמו שכתוב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת , [וינתן
 תרגם תבעו דתלתא דה' עד דאתון סיינ בעו מן קדמויה עד דאתון קיימין רובה לומר שיעשר
 תשובה קודם מיתה כי אז הוא נמצא וקרוב ולא אחר מיתה כי אחר מיתה אין תשובה לכפש
 כמו שאמר פי אין מעשה וסאבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה ורבותינו ז"ל פירשו
 בהמצאו

ישעיה נה

וְאֵלֹהֵינוּ כִּי־רָבָה לַסְּלוּחַ : (ח) כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם
 וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְהוָה : (ט) כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ
 דַּרְכֵי מוֹדַרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבוֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם : (י) כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדּוּ
 הַגִּשְׁמִים וְהַשְּׁלֵג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יֵשׁוּב כִּי אִם־הִרְוֶה אֶת־הָאָרֶץ
 וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֶּרַע וְקָחָם לְאֵכֶל : (יא) כֵּן יִהְיֶה
 דְּבַר־יְהוָה יֵצֵא מִפִּי לֹא־יֵשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עֲשֵׂה אֶת־אֲשֶׁר
 חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו : (יב) כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם
 הִיבְלִיזוּן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָרָה
 יִמְחֲאוּ־כָף : (יג) תַּחַת הַנְּעֻצִים יַעֲלֶה בְרוֹשׁ תַּחַת וַחֲתָקֵי הַסְּרָפָד
 יַעֲלֶה הַדָּם וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת :

גו (א) כה

ד ש י

דרשוני : (ח) כי לא מחשבותי מחשבותיכם - אין שלי ושלכם שוות לכך אני
 חומר לכם יעזוב רשע דרכו ויחפוש את דרכי : ואיש חון מחשבותיו - ויחפוש את
 מחשבותי לעשות הטוב בעיניו : (ט) כי גבהו שמים וגומר כלומר כי יש הבדל
 וחילוק מעלות וסגולה יותר מדרכיכם ובמחשבותי יותר ממחשבותיכם כגובה
 שמים על הארץ חתם נותנים לב למודוד כי ואני נותן לב להשיב אתכם : (י) כי
 כאשר ירד הגשם והשלג ולא ישוב ריקם אך ייטיב לעולם : (יא) כן דברי אשר
 יצא מפי להודיעכם על ידי הנביאים לא ישוב ריקם אך ייטיב לכם אם תשמעו
 להם - ומדרש אגדה כי לא מחשבותי וגומר אין דיני כדוני בשר ודם אתם מי
 שמודה בדין מתחייב אבל אני מורה ועוזב ירוחם (משלי כ"ה) : (יב) כי
 בשמחה תצאו - מן הגלות : ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה - שיחגו
 לכם פריים ולמחם (וירוננו) יושביהם : (יג) תחת הנעצות וגומר רבותינו
 דרשו תחת הרשעים יעלו לדיקים : נענון וסרפד - מוני קולים הם כלומר
 הרשעים יאבדו והלדיקים יטלו ממשלתם :

נו (ב) יעשה

ב א ו ד

יעזוב מחשבותי הרעות , כי אין תשובה מועילה בנראה , אם לא תהיה גם כן בנסתר , כי
 טובות האדם ורעותיו הן תלויות ביד ובפה ובלב , ומלאשתן נריכה התשובה - (רד"ק) -
 ואיש און וגו' - הנה העיקר המחשבה והמעשה - (בן עזרא) - (ח) כי לא וכו' - טעמו ,
 כי תשבתם , שאנחול לכם רע , אף על פי שתשובו אלי , על כן לא מחשבותי כמחשבותיכם ,
 כי במחשבותי להיטיב לכם , וככה לא דרכיכם דרכי , כי דרכי הם ישרים , גם מפורש בספר
 יחזקאל (י"ח כ"ט) הדרכי לא יתכנו - (הג"ל) - ולא דרכיכם וגו' - ולא ארשתכתן תקנן
 בארשת שובי - (הג"ל) - (ט) כי גברתו וכו' - ארי כמא דרמיין שמיא מן ארעא - (הג"ל) -
 (י) ושמה

תרגום אשכנזי

רב

בארמעט זיך זיין ; ווענדע זיך צו אונזערם גאטט , דעם אַללפּערגעכער .
 (ח) מיינע געדאַנקען זינד ניכט דיא אייריגען , איירע וועגע ניכט דיא מייניגען ,
 שפּריכט דער עוויגע . (ט) האָך ערהאַבען , וויא דער דייממעל איזט איבער
 דיא ערדע , זאָ ערהאַבען זינד מיינע וועגע איבער דיא אייריגען , מיינע געדאַנקען
 איבער איירע געדאַנקען . (י) זאָ , וויאָרעגען אונד שנעע פֿאַס היממעל נידער-
 פֿעללט / ניא לעער צוריק קעהרט — ערסט דיא ערדע וועסערט , בעפֿרוכט-
 טעט אונד גרינענד מאַכט , — ערסט דעם זאָעמאָן זאַטט , אונד שפּייזע צום
 עססען שאַפֿט : (יא) זאָ איזט דער אויסשפּרוך , דען דיא גאַטטהייט טהוט ;
 ניא קעהרט ער פֿרוכטלאָז ווידער , ער פֿאַללכרינגט וואס איך בעשר-אַסען ,
 פֿאַללציהט גליקליך , וואָצו איך איהן געזאַגרט . (יב) נון ציהט איהר פֿראַה-
 לאַק זענד אויס , ווערדעט אין פֿאָרדען פֿאַרטגעלייטעט ; הערט בערג אונד היגעל
 וובעללידער שאַללען , דעם פֿעלדעם ביימע הענדעקלאַפֿען רוישען .
 (יג) שטאַטט דעם דאָרנבושעס שפּריסען צערערן , שטאַטט ווילדען שטרויכעס
 בליהען מירטהען אויף ; דעם עוויגען צום האָהען רוהם , איין דענקמאַל איממער-
 דויערנד , אונפֿערגענגליך — עוויג !

נו (א) זאָ

ב א ו ר

(י) זשמה לא ישוב וגו' . כי לא יא הנס לבטלה , שלא יעשה מעשה , וישיב לו , זה לא
 יהיה , אלא מה יעשה ? הריה את הארץ . ופירש ח"א ז"ל , כי טוב הנס הוא מוס השמש ,
 שזוף אותו , ולולי זה לא הייתה הארץ כריכה גס . (מדברי רד"ק) . ונחן זרע וכו' .
 מתנולות הארץ יבניע האדם תחילה מה שיצטרך לזרוע לו נשנה הבאה והשאר הוא למאכלו .
 (הכ"ל) . (יא) כן יהיה וגו' . שהנשמת אחכס , להוציאכס מהגלות , ומפי אמרוהו
 הנביאים , לא ישוב אלי ריקס , אלא באמת יעשה מה שחפנתי . (הכ"ל) . דברי וכו' .
 הטעם , אמלא כל אשר דברתי אל נביאי , והיו (פסוק י"ב) כי בשמחה תלאו וגו' . (ראב"ע) .
 והצליח . הענין , שלא ימצאהו פגע , שיתבטל קצת ממנו , אלא הכל יעשה כמו שאמרתי .
 (רד"ק) . (יב) כי בשמחה וגו' . מהגלות תובלן אל ארצכס , על כוסיס ופרדים , (ואס)
 על גלות בכל , כן היה , ואס לעתיד , גם כן מפורש בסוף הספר (ס"ז) , ויא על שתי
 גלות דובר . (נ' עזרא) . ההרים והגבעות וגו' . דרך משל , רוצה לאמור , שימח כל
 העולם . (רד"ק) . ימחאו כף . יכו כף , תרגום ייך (שמות ס"ג) ומחאו , כאילו יניעו
 ענביהם , ויכוס זה בזה , לסימן שמחתן , כאדם השומח , שיכה כף אל כף , מתוך התפעלות
 השמחה , וכן אמר המשורר בתהלים (נ"ח) כהרות ימחאו כף , וחכל על דרך משל .
 (המבאר בהפטרות) . וראה מה שכתבתי מזה הענין במנול הספר . (יג) תחה וכו' . נעצן
 וכן סרפד ממיני הקינים הגדלים במדבר , ולהיפך ברום והדס מיני חילנות טויות , והנה
 יחד פלא , לשם מדבר לארץ פרי , בשונס לנין , וזה יהיה לה' לשם , לאות
 עולם . (המבאר בהפטרות נסס ראב"ע) . והכשדי ביאר כל המקרא הזה בדרך משל :
 וחלף רשיע יתקיימן צדיקיא , וחלף חייביא יתקיימן דחלי טעאה . " וכעין זה דרשו
 סכמינו ז"ל במסכת מגילה (דף י"ד עמוד ב') . הגעצוין . מן קן , ויתכן להיות הוראת
 המלה מענין שורש נעץ בלשון כסדים , על שם הקינים העלולים להנעץ ולהתחבב בנשר
 האדם , ויש שהוציאו המלה הזאת מענין עץ , וראה למעלה מזה (ז' י"ט) . ברוש
 החכם המתרגם אשכנזית תרגם פה (צערערן) , ובהפטרות כי תבא (להלן סמ"ד י"ג) תרגם
 (טאָננען) , כדעת רוב המבארים , וכן תרגמתי למעלה מזה (מ"א י"ט) . הסרפד .

מין

ה' תרגום אשכנזי

בר (א) זאָ שפּרײַכט גאַטט : האַלטעט נור אויף רעכט , אונד איבעט טונגענד
אויס ; מיין רױל נאַהט באַלד העראַן , באַלד אָפּפֿענבאַרעט זיך מױנע
אַללגיטע . (ב) הײל דעם שטערבליכען , דער זיא איבט ! הײל דעם ערדענע
זאַהן , דער פֿעסט דרויף העלט ! דער דען רוהעטאַג פֿײערט , איהן ניכט ענט
ווייהעט , זײנע הענדע טרױא בעוואַכעט , דאַס זיא קיין בעזעס טהון .
(ג) לאַם' ניכט דער פֿרעמדלינג , דער דעם עוויגען זיך צוגעזעללעט , קלאַגען :
„אַך ! גאַטט האַט פֿאַן זײנעם פֿאַלקע מיך געשױדען !“ דאַס דער פֿערשניטע
נע ניכט זאַגע : „אַך ! איך בין יאָ נור איין דיררער כּוים !“
(ד) דען רים פֿערהײסט דען פֿערשניטענען גאַטט : „ווען זיא מײנע רוהעטאַגע
„פֿײערן , לעכענסוואַנדעל וועהלען , מיר וואַהר־געפֿעלליג , אונד שטאַנד
„האַפֿט טרױא מײנעם בונדע בלײבען : (ה) דאַן שטיפֿטע איך אין מײנעם
„הױזע , אין מײנען מױערן איהנען דענקמאַהל אונד גוטען נאַמען , דױערנדער
„אַלס

ב א ו ד

מין ממיני הקוחים , ויש אומרים , שהוא הנקרא (ברענגעסעל) בל"א , כי יכאוב ויחמו
בשר האדם כשריפת אש , ויהיה סרפר מענין אורג שרף , בחילוף וספ"ץ . הדם . ען
כחמד למראה ונעים בריח , ונדע בלה"ע נסם (מירטענבוים) .
בר (א) בה אמר וגו' . אחר שתדעון , כי השם יגאלכם , ויעשה לכם כל אלה הטובות ,
שמרו משפטיו , כי קרובה הישועה , והנה לעד , כי העוונות מעכבין ביאת משיח
(בן עזרא) . שמרו משפט וכו' . כי אז קרובה ישועתי לבוא , וכדקתי קרובה להגלות ,
וכבר מנואר במקום אחר , ההבדל שבין נדק לנדקה , שטעם האחרון על החנינה , לבנים
מזכות הדין . (המנאר בהפערות) . (ב) זאת : מוסר על הנדקה הנזכרת במקרא הקודם ,
וכן מלת בה , וכאשר מתורגם אשכנזית . ולמפרשים דרך אחר בזה . שומר שבת וגו' .
בזכרו מצות שבת , הוא הדין לשאר מצוות עשה , אבל זכר החמורה , ואף על פי שיש בה מצות
לא תעשה , העשה הוא הכל , שאם ישבות , לא יעשה מלאכה , ואמר אחר כך , מעשות כל דע
שהוא מצות לא תעשה , בכלל . (מדברי רד"ק) . והנה השתמש המליץ הקדוש בזה בפרט תחת
הכלל (זונעקראָקישע רעדענסאַרט) , וראה יותר מזה הענין במבוא הספר . ורבותי וגו'
אמרו במשכת שבת (ק"ט ע"א) : אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי , אלמלא משמרים
ישראל שתי שבתות כהלכתן , מיד נגאלים , שנאמר (להלן פסוק ד') כי בה אמר ה' לסריסים
אשר ישמרו את שבתותי , וכתוב בתריה (פסוק ו') והכיאותים אל הר קדשי וגו' . ועוד שם :
(ק"ט ע"ב) אמר אבוי , לא פרצה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת , שנאמר
(יחזקאל כ"ב כ"ו) ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם . **מחללו** . המ"ס בצירי ,
לתשלוש דגש , כמשפט , והיא מ"ס השלילה , שלא לחללו , כמו (ראשית י"ח כ"ה) חללה
לך מעשות כדבר הזה , ודומיו . (ג) ואל יאמר וכו' . ולא יומר בר עממין , דמיתוסף על
עמא דה' . (הכשדי) . בן הנבד . אלה הנרים גירי דקד . (בן עזרא) . הן אני וגו' .
בעבור שלא יוליד . (הכ"ל) . (ד) כי בה אמר וכו' . הזכיר השבתות , כי אותה הם פטו
ובין שומריהו , בעבור ששבת השם , הנה כל אשר שנת הוא לשם . (הכ"ל) . לסריסים . לדעת
סו"ל ירמח הנביא בזה על חנניה מישאל ועזריה הנדיקים , אשר היו סריסים בהיכל מלך
בבל . (ראה למעלה מזה ל"ט ז' , ובסנהדרין , פרק חלק) . והזכיר הסריסים קודם בני
הנבד , בעבור שהשלים בהם , כי כן דרך המקרא (יהושע כ"ד ד') : ואתן לינחק את יעקב
ואת עשו ואתן לעשו וגו' . (ראב"ע) . (ה) בביה ובחומותי . בנית מקדשי ובארבעות
פסתי . (הכשדי) . יד . מקום , כמו (דברים כ"ג) ויד תהיה לך , אבל זה אינו מקום
גופני